

İNCELEME: “DİJİTAL DİPLOMASİ: TEORİ VE PRATİK”

REVIEW: “DIGITAL DIPLOMACY: THEORY AND PRACTICE”

Mert KESEBİR

*İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi,
mertkesebir@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3223-8211*

Kabul Tarihi / Accepted: 13.03.2019

Kitap İncelemesi / Book Review

Kitap, dijital diplomasi alanında teorik çerçeve oluşturma amacı ve diplomasi alanında yeni ortaya çıkan ve gelişen bu alanın, gelişmesi ve genişlemesi açısından bir perspektif sunma iddiasındadır. Bunu da dijital diplomasiyi, diplomasinin içinde bir *değişim yönetimi* aracı olarak görerek gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Giriş ve Sonuç bölümlerinde, editörler **Bjola** ve **Holmes**, bu fikirlerden yola çıkarak dijital diplomasinin sadece kamu diplomasinin bir parçası olmadığı, bunun ötesinde, politik dünyada hem ülke içinde hem uluslararası alanda bir “*game changer*” olduğu ve bunun yönetiminin yapılabilmesinin bir aracı olduğu savunulmaktadır. Ayrıca, buradaki değişim-dönüşüm kavramı ülkelerin dijital devrimle beraber gelen politik ve diplomatik dönüşümleri de kapsamakta ve ülkelerin bunu nasıl idare etmeye çalıştıkları da açıklanmaktadır.

Kitap bu fikirler ve amaçlar doğrultusunda, farklı yazarlarca yazılmış dijital diplomasinin farklı alanlarını aydınlatmaya, değişim yönetimi çerçevesi içinde, pratikten teoriye teoriden pratiğe bir kurguyla ortaya koymaya çalışan makaleler kaleme almışlardır. Kitapta, editörler ve yazarlar, dijital diplomasi kavramının teorik altyapısını oluşturabilecek ve kamu diplomasinden ayıştıracak, bu alandaki boşluğu doldurmaya yönelik bir eser kurgulamışlar ve hedeflerine ulaşmışlardır. Her makale farklı bir konuda kendisinden önceki makaleleri tamamlayacak veya onu destekleyecek şekilde yeni bir parça daha ekleyerek alanı ve fikirleri genişletmekte, örnekler ve karşılaştırmalarla bunları desteklemekte son derece başarılı olmaktadır. İlk kısım politik boyutta bir inceleme yaparken, ikinci kısımdaki makaleler kurumsal yapılar üzerinden bir inceleme yapmaktadır. Her makale yapıyı aşağıdan yukarıya doğru eklenen birer kat gibi inşa etmektedir ve sonunda karşımıza hedefine ulaşmış editörlerin giriş kısmında açıkladıkları amaçlarda ve çerçeveden şaşmamış bütünlüklü bir yapı ortaya çıkmaktadır.

Holmes'un bölümü, kitabın kalanı için 2.bölümle beraber bir giriş ve temel görevi görmektedir. Genel bir dijital diplomasi anlatımı içerir ve makalenin giriş kısmında bahsedilen fikirlerin detaylandırılmaya başladığı noktadır.

Kitabın tamamında farklı boyutlarda ve alanlarda cevaplandırılan soru, bu ana soruyla başlar: “dijital dönüşüm her şeyi etkilemiş, özellikle de iş dünyasını ve insan ilişkilerini bu seviyede dönüştürmüşken, diplomasi neden bundan etkilenmemiş olsun?”(s.14). Önce geleneksel diplomasinden dijital diplomasiye doğru bir anlatım gerçekleştirir ve ikisi arasındaki bağı kurar ve gelenekselden yeniye nasıl aktarım olduğunu ortaya koyar. Bu dönüşümün pratikte nasıl gerçekleştiğini örneklerle açıklar. En belirgin noktanın, dijital dünyada yer alan bir şeyin politik dönüşüme etki edebilir hale geldiği ve toplanan verilerin diplomatik alanda kullanımının artması olduğudur.

Değişim yönetimi açısından dijital diplomasiyi, özellikle, kullandığı imkânlar ve araçlar açısından geleneksel diplomasinden daha etkin olduğu iddiasını irdeler. Yazara göre, dijital diplomasi, güvenlik, politik dönüşümler ve etkiler açısından daha fazla araca ve daha etkin yöntemlere sahiptir. Bunda da, özellikle, uluslararası toplumda kimliklerin ön plana çıkması ve dijitalleşmenin bunu belirginleştirmesi rol oynamıştır. Çünkü her kimliğin kendini göstermesi, sesini duyurması ve zamanla bir aktöre dönüşmesi mümkün hale gelmiştir.

Sotiriu'nun bölümü, kitabın amacını ve perspektifini de açıklayacak cümleyle başlar, dijital diplomasiyle alakalı “genel kabul gören bir teorik çerçeve ve standartlar maalesef yoktur.”(s.33). Öyle ki, kavramı anlamlandırmada da bir bütünlük sağlanamadığı gözlenmektedir. *Twiplomacy*, *cyber diplomacy*, *e-diplomacy* gibi farklı isimlendirmeler mevcuttur. Buna bağlı olarak dijital diplomasinin yaratımı, dönüşümü sürecinde de aynı tutarsızlık mevcuttur. Çünkü, dijital diplomasi her devlet tarafından değişik şekillerde algılanarak yürütülmektedir. Makale de bu farklı farklı dönüşüm süreçlerinde verilen vaatlerin ve süreç ilerledikçe gerçekte ortaya çıkanları incelemektedir.

Dijital diplomasi, dijitalleşmenin lideri olarak konumlanan ABD tarafından, *soft power*'ın bir parçası ve bir “dönüştürme aracı” olarak görülüyor. Dijitalleşmiş dünyanın vaatleri de bununla bağlantılı: demokratikleşme, şeffaflık, bilginin üstündeki otoritenin kalkması, bilginin herkese özgürce ulaşması, internet özgürlüğü, dijital dünyanın özgür bir dünya olması, sıradan vatandaşın küresel dünyada politik etkinliği ve katılımının artması. Ancak, *9/11 Saldırıları* bir kırılma noktasıdır. ABD'nin liberalizasyon iddiası tam da kendisi tarafından “güvenlik” nedeniyle ket vurulmuş durumdadır. Bilgiyi kontrol etme ve *güvenlik anksiyetesi* vaatlerin önündeki en büyük engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, internet evreni politik ve diplomatik manipülasyon amacıyla araçsallaştırılmıştır.

Wichowski'nin yazdığı bölüm, özetle, açık diplomasi savunmaktadır. Dijitalleşmenin ve dijital diplomasinin de bu açıklığa katkı sağlayacağı ve hükümetleri bu yöne zorlayacağı düşünülmektedir. Devletler ve hükümetler, “devletin bekası”, “ulusun çıkarları” ve “ulusal güvenlik” gibi kavramların arkasına sığınarak gizliliği savunurlar ve güvenlik bahanesiyle vatandaşların kişisel verilerini toplarlar. Bir yandan bilgiyi kontrol etmeye çalışırken bir yandan da vatandaşın haber alma ve bilgiye ulaşma hakkını kısıtlatırlar veya engellerler.

Artan iletişim ve bilgi kanalları sayesinde devletler açısından gizlilik güvenlikle eşdeğer hale gelmiştir. Devletin bütün bilgileri de dijitalleşmiştir. Diplomasinin de bu dönüşüm sürecinden etkilenmiştir. Diplomasinin açısından gizlilik ise daha ilk zamanlardan itibaren kültürünün ve yapısının, sisteminin en önemli öğelerinden biri olmuştur. Dijital diplomasi, aksine, “açık diplomasiyi” teşvik eder ve sosyal medya gibi kanallarla daha etkin ve açık, vatandaşların da güvenebileceği bir ortam yaratır.

Devletler, kendilerini daha da “gizleyip” dijital alanda korudukça, buna tepki gösteren kişiler ve ulus-üstü organizasyonlar da ortaya çıkacaktır. Snowden, Wikileaks, PirateBay bunun en popüler ve etkili örnekleridirler. Hükümetler, bu kişi ve organizasyonları, birer “terörist” olarak ilan etseler de bu kişiler temel insan hakları ve özgürlüklerini savunmaktadırlar: haber alma, bilgiye ulaşma hakkı ve özgürlüğü ve iletişim özgürlüğü.

Bjola ve **Lung** bu bölümde, sosyal medya, dijital diplomasi ve kamu diplomasisi arasındaki bağlantı ve ülkelerin dış politika stratejilerinin, pratikte sanal dünyaya nasıl yansıdığı araştırmaktadırlar. Örnek olarak da Çin gibi kendi sosyal medya ağlarına sahip ve devlet kontrolündeki dijital bir alanda, bahsi geçen üç ülkenin (ABD, AB, Japonya) büyükelçiliklerinin nasıl bir strateji izledikleri, istatistiki verilerden de yararlanılarak, yazarların teorik perspektifinde incelenmiştir.

Sosyal medyanın siyasi ve sosyal aktivizme olan etkileri, bu tarz olayların etkinliğini ve etki alanlarını arttırmasının fark edilmesiyle geleneksel diplomasi de biçim değiştirmeye ihtiyaç duymaktadır. Dijital diplomasi de burada devreye giriyor ve kamu diplomasisiyle değişim geçirmeye başlayan diplomasi, dijitalleşme çağıyla beraber yerini yeniye yani dijital diplomasiye bırakmaya başlamıştır.

Dijital diplomasi stratejileri, üç alanda etkinlik göstermeyi hedefler: dijital gündem oluşturma; faaliyet genişletme; iletişim kanalı oluşturma. Dijital kanallar, Çin gibi kapalı bir toplumla iletişim kurmak, diplomatik ilişkiler yaratmak ve o ülkede bağlantılar kurmak açısından etkin birer araçlardır. Ancak, kısıtlamalar ve riskler nedeniyle, yabancı ülkelerin büyükelçilikleri, Weibo örneğinde olduğu gibi, hedefe yönelik, direkt paylaşımlar değil, kendi ülkelerinin tanıtımı ve oto-sansür uygulayarak belli ve dar bir çerçevede haberleri paylaşmak için kullanabilmektedirler.

Manor ve **Segev**'in ortak çalışması olan bölüm, dijital diplomasinin, kamu diplomasisiyle beraber, ulus-markasının yaratılmasında bir araç olduğu değerlendirmektedir. Yazarlar, bunu “*selfie diplomasi*” kavramıyla tanımlamışlardır. Makalede bu kavram açıklanmaya çalışılmaktadır. Öncelikle, ulus-markasının yaratılması ve pazarlanmasına dair literatür taraması yapılmıştır. Bu alandaki araştırmalardaki farklı görüşler bir araya getirilerek *selfie diplomasi* için bir temel oluşturulmuştur (s.89).

Yazarlar, ulus-markasının yaratılma sürecini üç boyutlu olarak ortaya koymuşlardır: finansal boyut, bilişsel boyut ve kişisel boyut.

Dijital diplomasi bu süreçte iki seviyede etkilidir: dışişleri bakanlığı ve elçiliklerin birbirleri arasındaki iletişim ve koordinasyonu sağlayıp diplomatik stratejilerine operasyonları gerçekleştirme ve yönetme; ikinci olarak da ulus-markasının yaratılması, tanıtımı ve pazarlanması.

Selfie diplomasi kavramı, bir ulusun kendi çizdiği portreyi kullanması ve bunu bizzat pazarlaması olarak tanımlanmaktadır. İnceleme için örnek ülke olarak ABD seçilmiştir. ABD, dijital diplomasiyi, Arap – Müslüman dünyasıyla ilişkilerini onarmak; Demokrasilerin dünyadaki manevi liderliğini üstlenmek; dünya çapında terörle mücadele eden bir Askeri Güç olduğunu göstermek ve dünyanın küresel ekonomik lideri olduğunu göstermek amaçlarıyla kullanmaktadır.

Clarke'ın bölümünde, “sosyal medya gerçekten diplomatik amaçlarla kullanılıyor mu?” sorusuna bir cevap aranmaktadır. Bunun için de Britanya ve Kanada Dışişleri Bakanlıklarının Twitter hesapları incelenmiştir. Dijital diplomasi, bakanlıklara çok geniş istatistiki veri depolama imkanları ve araçları tanımakta ve etkin ve kullanışlı iletişim kanalları sağlamaktadır. Makalede, ülke bakanlıklarının sosyal medyayı nasıl kullandıkları üzerinden dijital dönüşümü nasıl gerçekleştirmeye çalıştıkları ve ne ölçüde etkin oldukları tartışılmaktadır. Ayrıca, gerçekten, diplomatik ve politik olarak bir etkinliği ve etki gücü var mı irdelenmektedir.

Politik değişimler ve bunun nasıl yönetildiği üzerine literatür taramasıyla çerçeve çizilerek başlanmıştır. Bu çerçevede, dijitalleşmenin ve dijital diplomasinin etki açısından büyük dönüşümler gerçekleştirebilecek bir güce sahip oldukları değerlendirilmiştir. İncelenen iki ülkenin bakanlıkları, bu dönüşümün ve etki gücünün farkında olsalar da, dijitalleşmeyle yeni aktörlerin ve vatandaşların siyasette daha fazla etkinlik kazandıklarını düşünseler de pratikte bu pek de böyle işlemiyor gözükmektedir.

Bakanlıklar, dijital diplomasiyi, kamu diplomasinin bir parçası olarak görüyorlar. Bakanlıkların, dijital alanda politik-diplomatik etkileri yok gibi duruyor. Twitter hesapları incelendiğinde, daha çok tanıtım ve enformal içerikler paylaşıldığı görülüyor. Yazara göre, dijital diplomasinin gelenekselin yerini almaya başladığı söylenemez. Daha ziyade, klasik yollarla değişen ve yönetilen politikaların ve diplomatik ilişkilerin, gelişmelerin tanıtıldığı ve halka açıklandığı, “anlatıldığı” yerler gibi konumlanıyor.

Murray'nin yazdığı 7. bölümde, dijital diplomasinin araçlarına ve teknolojisine sahip ülkeler ile sahip olmayan ülkelerin karşılaştırılması yapılmaktadır. Sahip olan ülkelerin hangi amaçlarla bunu kullandığı, sahip olmayanların ise bir noksanlık hissedip hissetmediği tartışılmıştır. Teknoloji çok hızlı bir şekilde değişmekte, gelişmekte ve çok geniş çapta her yere sızmaktadır. Bunun sonucunda da bu süreci ve değişimi yönetmek ülkeler için önem kazanmıştır.

Dijital devrimden önce diplomasi, yalnızca resmi aktörler arasında yapılan bir “etkinlik”ti. Güvenlik ise askeri güçten ibaretti. Bu dönüşümle beraber bilgiyi yönetmek en önemli güvenlik unsuru haline gelmiştir. Diplomasi de herkesi kapsayan bir iletişim yönetimine dönüşmüştür.

ABD, dijital diplomasiyi, bilgiyi, bilgi teknolojilerini, bilgi kaynaklarını ve dijital dönüşümü denetlemek ve kontrol etmek için kullanmaktadır. Bu sayede küresel hegemonyasını kuvvetlendirmekle beraber, masada ve sahada koruyabilmeyi amaçlamaktadır.

Dijital diplomasi imkanlarına sahip olmayan Avustralya ise en başta dijital diplomatik dönüşümü yaşamaya başlamış, ancak, bunun herhangi bir faydası olmadığını, çünkü, iletişim halinde olunan ülkelerin de aynı teknolojik düzeyde olması gerektiği, bu nedenle de etkinlik açısından klasik diplomasiyle ülke çıkarlarının daha iyi korunduğu ve böyle küresel çapta bir yatırımı finanse edemeyecek olması sebebiyle bundan vazgeçmiş ve yoluna klasik yöntemle devam etmiştir.

Corrie'nin bölümü, küresel çapta kabul gören ve yetkisi ve almış olduğu kararları şüpheyle yaklaşılmayacak bir kurum olma hedefindeki Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin dijital diplomasiyi ve dijitalleşmeyi nasıl kullandığı ve yönettiğine odaklanmıştır. Kurum, dijital diplomasiyi, yürüttükleri *network diplomasinin* bir parçası ve yönetim araçlarından biri olarak görmektedir (s.145). Bu sayede hem kendisine karşı yöneltilen meşruiyet sorgulamalarının önüne geçmeye hem de açık ve şeffaf bir kurum olduğunu, bağımsızlığını ve aldığı kararların yerindeliğini göstermeye çalışmaktadır.

Dijital network ağıyla, tüm dünyadaki, hükümetler, uluslararası organizasyonlar, NGO'lar ve kişilerle bağlantı ve iletişim kurabilmektedir. Ayrıca, tüm bürokratik organizasyonlarını da bu ağ üzerinden yürütmektedir. Meşruiyet, şeffaflık, güvenilirlik ve açıklık için de farklı dijital “yapılar” ve “kurumlar” inşa etmişlerdir. Bunlar, kendi network sistemi, e-dava sistemi, toplanan kanıtların dijital kopyaları ve takibi sistemi(*Ringtail*), kanıtların ve bulguların kategorize edilip birbiriyle bağlantılarının deşifre edildiği düşünsel harita sistemi(*CaseMap*), kamu aydınlatma platformu, Websitesi, Youtube-Twitter hesapları, Blog, Dijital döküman veri tabanı.

Pelling bu bölümde, başarılı bir örnek olarak İsveç dijital diplomasisi ve kurumları incelemiştir. Bu kurumlar: İsveç Dışişleri Bakanlığı, The Stockholm Initiative for Digital Diplomacy ve Curators of Sweden(CoS). Dijital diplomasi, yurtiçi ve yurtdışında yaşayan vatandaşlarıyla devletin doğru bir iletişim kurmasını, aynı zamanda hükümetin kendini diğer devletlere ve diğer ülke vatandaşlarına doğru ifade edebilmesini ve etkin bir iletişim ağı kurmasını sağlar. Ayrıca, dönüşen dünyada, eski ve yeni arasındaki bağı kuran ve bütünleşmeyi sağlayan bir “köprü” ve bunun yönetimini sağlayan bir “kurumdur”.

Teknoloji açısından gelişmiş bir ülke olan İsveç, dünyanın geri kalanıyla bağlantısını arttırmak için bunu kullanır. Demokratik yapısı ve gelişmişlik düzeyi ile şeffaflık yerleşik bir kültür haline gelmiştir. Dijital diplomasiyi içe ve dışta açık bir iletişim ve işbirlikleri kurmak için, vatandaşlarıyla daha etkin ve açık bir bağlantı kurmak için kullanır.

Bu alanda kendilerini geliştirmek için altyapı sorunu da olmadığından, İnsiyatif tarafından vatandaşları, sivil organizasyonları ve diplomatları buluşturan Diplohack gibi düzenler. Ayrıca, CoS'a bağlı Twitter'daki @Sweden hesabı vatandaşlar tarafından yönetilir. İsveç, dünya çapında dijital dönüşümün bir parçası olmayı hedeflemektedir. Bunun için de İsveç deyince akla ilk gelen özgürlük, insan hakları gibi kavramları kullanarak uluslararası alanda diplomatik çalışmalar yürütmektedir.

Singh'in yazdığı son bölümde, dijitalleşmenin ve dijital diplomasinin insan ve tüm uluslararası politik aktörlerin aralarındaki ilişkiyi nasıl dönüştürdüğü anlatılmaktadır. Aktörler arası diyalog ve etkileşim, yeni aktörler eklendikçe, yeni çevreler edindikçe, yeni anlamlar ve yeni şeyler keşfedilmesini sağlar. *Metapower* kavramının özü budur. *Metapower*, bunların yarattığı etkileri anlayabilme, yönetebilme ve yönlendirebilme kabiliyetidir.

Eski-tip diplomasi, ulus devletlerin birbirlerinin çıkarlarını ve kimliklerini anlayıp kendi çıkarları ve kimlikleri doğrultusunda oluşturdukları, birbirlerine karşı olan stratejilerinden ibarettir. Dijital diplomasi ise sistemdeki içsel ve dışsal dönüşümlere karşı bir yönetim şeklidir. Klasik diplomasi, çağlar boyunca bununla alakalı bir mesele olmuştur. Dijital diplomasi ise artık buna yeni aktörler, yeni kavramlar, yeni çevreler, yeni anlamlar eklemektedir.

Kitabın amacı, en başta belirttiğimiz gibi, dijital diplomasi alanında bütünlüklü teorik bir eser sunmaktır. Bunun için sınırları belirleyen bir tema belirlenmiş ve bu temanın dışına taşmadan makaleler birbirine “bir serginin parçaları gibi” eklenmişlerdir. Her biri ayrı bir makale olarak kendi spesifik alanında yeterli ve okunmaya değer olmakla beraber, bir bütün olarak daha da etkili hale gelmişlerdir. Dil ve anlatım birbirinden ayrık ve kopuk değil kimyası tutmuş bir müzik grubunun parçaları gibi birbiriyle uyumlu, yalın, açık ve temizdir. Bazı noktalarda oluşan karşıtlık bile bir bütünlüğün ve ahengin bir parçası halindedir. Bu da kitabın çok sesli olabilmesine katkı sağlamakta ve alana dair araştırmayı genişletmektedir. Ortaya konan yeni kavramlarla beraber yarattığı teorik sözlük de amacına giden yolda destekleyici bir unsur olmuş ve araştırmacılar için kullanışlı kavram içermektedir.

Dijital diplomasi gibi göz ardı edilen veya önemsenmeden yalnızca “dijital diplomasi terimi gereksizdir; diplomasi diplomasidir işte, nokta.” (John Kerry, Mayıs 2013) (s.14) diyerek geçiştirilen kavram ve alan üzerine okunması gereken ve bu alanda bundan sonra yazılacak çalışmalarda da kaynaklık edebilecek bir kitap olmuştur. Bu nedenle, Uluslararası İlişkiler öğrencileri ve bu alanda çalışan akademisyenler ile Dışişleri Bakanlığı bürokratları ve diplomatlar, dönüşen diplomasiyi ve dış politikayı daha iyi anlayabilmek adına mutlaka okumaları gereken bir çalışmadır.

KAYNAKÇA

Bjola, C. & Holmes, M. (2015). Digital Diplomacy: Theory and Practice. New York: Routledge. ISBN-13: 978-1138843820